

Актуално емпирично изследване върху процеса на регулаторната агенцификация в света през последните четири десетилетия

Атанас П. Атанасов*

Резюме: Привлечено е вниманието, като е съсредоточено върху представително емпирично изследване на процесите на т.нар. регулаторна агенцификация в света в периода от 1966 до 2007 г. Представени са дифузията и източниците на институционален трансфер и институционална промяна в контекста на регулаторната практика. Дефинирани са три етапа на разпространение на регулаторната агенция, с различни каузални механизми на трансфер на всеки един от тях.

Това изясняване на детерминантите и тренда на регулаторната агенцификация е направено с цел да се открият представените аспекти и тяхното инструментално значение в по-нататъшни анализи на регулаторните процеси и особено на регулаторната практика и тенденции в Европейския съюз.

Ключови думи: регулаторна агенцификация, дифузионен процес, канали на институционален трансфер, етапи на дифузия с различни каузални механизми.

JEL: A1, A13, H0, L99.

Джордана и съавтори (2011)¹ е актуално и първо по рода си емпирично изследване върху детерминацията на разпространението на регулаторните агенции като форма на управление. То е подчертано представително: покрива 15 сектора и 48 страни в периода от 1966 до 2007 година² – т.е. разглежда процеса на т.нар. регулаторна агенцификация (regulatory agencification) в света за период от 42 години. Базирано е върху данни от всичките 30 страни – членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), и от 19 латиноамерикански страни, като Мексико е член и на двете групи страни, а данните за Словашката република са само за периода от 1989 до 2007 година¹. Изследвани са секторите: „конкуренция, електричество, околна среда, финансови услуги, безопасност на храните, газ, здравни услуги, застраховане, пенсии, фармацевтика, пощенски услуги, ценни книжа и валутен курс, телекомуникации, вода и безопасност на работното място“³. Проверено е за връзки и зависимости и чрез обединяването на секторите в четири области

* Атанас Петров Атанасов е доктор, главен асистент в катедра „Икономикс“ на УНСС, e-mail: aatanasov@unwe.bg

¹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, *Comparative Political Studies*, 44(10), pp. 1343-1369, http://xavier-fim.net/doc/xfim_jj_dif-global_diffusion_regulatory_agencies-cps-2011.pdf (27 pages).

² Вж. там, Abstract, и p. 1362: Appendix. Data Set Structure and Sources.

³ Вж. там, p. 1363.

по вид сектор – финансов, социален, комунално-битов и конкуренция⁴. Комбинацията от страни и сектори, съобразно приетите в изследване методически правила за отчитането на броя на създадените регулаторни агенции, дава 720 случая по отношение на страна и сектор [“country – sector” случай], „които могат да бъдат управлявани [governed] чрез регулаторна агенция“⁵.

Главният източник за изграждането на базата данни на изследването е информацията от уебсайтовете на регулаторните власти, като „в повечето случаи информацията е теглена пряко от *законовите основания за създаването на тези институции (законали, постановления, регулации, законодателни актове, и т.н.)*“⁶; тази информация е допълнена с информация от други източници с цел да се избегне отместването

към агенциите, които имат уебсайтове. Особено важни във връзка с характера на извършеното изследване са източниците, които включват „многостранни и международни организации на регулаторни агенции, комуникация между регулатори и професионалисти“⁷ и мрежовата комуникация на регулатори и професионалисти. В изследването са приложени още и данни от Световната банка⁸, от Световната търговска организация⁹, от важни индивидуални специализирани изследвания¹⁰ и друга литература, разглеждаща отделни случаи.

Както се съобщава в анотацията на изследването на Джордана и съавтори (2011), в последно време автономните регулаторни агенции се считат за „подходящия модел“ на управление [governance] по страни и сектори. И въпреки широката и дълбо-

⁴ Вж. р. 1346, където се казва, че „Статията прави разграничение между четири „семејства от сектори“, а именно: финансов, комунално-битови услуги, социално регулиране и конкуренция“. Вж. р. 1347: Figure 2 и обяснителния текст към графичното представяне.

⁵ Вж. там, р. 1363. Относно дефинирането на случаите на създаването на регулаторна агенция, вж. пак там, р. 1363. В поясненията се казва, че „Регулаторните агенции трябва да отговарят на два критерия, за да бъдат включени в базата данни: първо, те трябва да притежават организационна идентичност, а не да са звено на по-голям министерски департамент; и второ, те трябва да фокусират върху регулаторни задачи. Не е отчитана мярка за степента или обхвата на автономията или независимостта.“ По-нататък се уточнява, че: „Като правило, когато регулаторната институция има отговорности за повече от един сектор, същата регулаторна агенция е отчитана повторно за толкова сектора, за колкото тя се отнася. В някаква точка [във времето], дадена регулаторна агенция може да е разширила обхвата си до други сектори след годината на нейното създаване. В този случай, [е взета] годината, в която е създадена агенцията, приемаща такива допълнителни отговорности, като годината на новия “country-sector” случай. Съответно, броят на актуалните регулаторни институции би могъл да бъде по-малък от общия брой на регулаторните власти, идентифицирани за всяка една страна в базата данни. От друга страна, когато няколко регулаторни агенции съществуват по отношение на една и съща “country-sector” единица, [е избрана] най-старата [агенция] за ... базата данни (пак там, р. 1363). Вж. пак там също р. 1351, където се коментира многосекторният случай, когато разширяването на обхвата на съществуващите агенции към други сектори се разглежда като „ново създаване“, с препратка към изследване на Джордана и Леви-Фор (2010) върху растежа на многосекторните агенции през последното десетилетие - Jordana, J., and Levi-Faur, D. (2010). Exploring Trends and Variations in Agency Score. Competition and Regulation in Network Industries, 11, PP 342-360; вж. в настоящата студия pp. 1351, 1365: текст на бележката, и 1367: библиография.

⁶ Вж. там, р. 1363; акцентът добавен.

⁷ Вж. пак там.

⁸ World Bank, World Development Indicators, <http://www.worldbank.org/data> [за броя на населението на страните и за брутния вътрешен продукт на глава].

⁹ WTO, International Trade Statistics, http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm [за търговските отношения на страните].

¹⁰ Камо това на Хениш – Henisz, W. J. (2000). The Institutional Environment for Economic Growth. Economics and Politics, 12, 1-31 [като източник на данни за вето изграчите, като данните са осъвременени през 2005 г.], вж. р. 1363 и р. 1367: библиография на изт. на Хениш (2000).

чена дискусия в тази сложна област – дори въпреки оценки за актове на *деагенцификация*¹¹ – заслужава да бъде отбелязано казаното от авторите на посоченото емпирично изследване по повод отчитането на броя на регулаторните агенции, че „*въпреки че се случиха много сливания, промяна на имена и реструктурирания, почти не бяха идентифицирани случаи на пълно закриване [на регулаторна агенция] през изследвания период*“¹². Това означава, че въпреки протичащите процеси на реорганизация, при което формално се отчитат актове на т.нар. деагенцификация, общият тренд е този на *агенцификация*.

Тук, като се оставят за разглеждане на друго място *други обяснителни рамки*¹³, изследователското внимание е фокусирано върху ролята на самите страни и сектори като източници на институционален трансфер и настъпването на институционална промяна. В изследването е използван дифузионен подход в обясняването на подобен широк процес на институционално изменение, като извършващият се дифузионен процес е диференциран на (научнообосновани) етапи и са анализирани особеностите на трансферната детерминация на всеки етап¹⁴.

С оглед стъпването върху емпирични

доказателства за изграждането и подгържането на изследователски позиции относно регулаторния процес и неговото развитие в близко бъдеще, целесъобразно е да се имат предвид следните приноси в разглежданата работа на Джордана и съавтори (2011).

Първо, по същество, в по-широк методологико-теоретичен план, в изследването се засяга въпросът за настъпилите или настъпващи през последните десетилетия промени в управлението (разглеждано в широк смисъл) на капиталистическата икономика, свързани в т.ч. с идеологическия дебат за мястото и ролята на неолибералната доктрина в социално-икономическото развитие и свързаните с това изменения, настъпили в публичното управление; за измененията и съдбата на държавата на благоденствието; за настъпилата ера на регулаторната държава, обикновено асоциирана с отстъпление или оттегляне на държавата от икономическия живот; за амалгама от образци и практики на регулирането, без да се изпразва от съдържание държавата, а обратно, като в качествено отношение нейното значение се предефинира, в т.ч. образци и практики на регулиране с глобална и международна детерминация, при което се поставя въпросът не за

¹¹ Вж. например показателното в тази насока изследване MacCarthaigh, Muiris (2010) “When, where and how does de-agencification occur? Exploring agency termination”, UCD Dublin, UCD Geary Institute Discussion Paper Series, gearywp201041 (21 pages), September 2010 [the paper is an output of the Mapping the Irish State project <http://geary.ucd.ie/mapping> funded by the IRCHSS, and based at UCD Geary Institute]; и др.

¹² Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies...”, p. 1363; акцентът добавен.

¹³ В Кристенсен и Лезрейд (2005) - Christensen, Tom and Per Laegreid (2005) “Regulatory Reforms and Agencification”, Paper prepared for the 3. ECPR Conference, Budapest 8-10 September 2005, the section on “Regulation in the Age of Governance” (38 pages), е фокусирано и го голяма степен широко и задълбочено е аргументирано относно три възможни обяснителни подхода към (в разбирането на авторите) регулаторната държава – подход на икономическата рационалност [a rational-economic approach] (pp. 19-21), организационно-структурен подход [an organizational-structural approach] (pp. 21-23) и от институционална гледна точка [an institutional perspective] (pp. 23-26).

¹⁴ В посочената студия на Кристенсен и Лезрейд (2005), в рамките на разглеждания от тях трети подход – като визират негови разновидности – двамата автори поставят въпроса за дифузионния процес на разпространение на формата на регулиране чрез агенции (вж. стр. 25 и сл.).

регулаторна държава, а за нов вид – регулаторен – капитализъм¹⁵.

Както самите автори изнасят челно в анотацията, те „демонстрират как *ре-структурирането на националните бюрокрации* се разгръща посредством четири различни канала на институционален трансфер”¹⁶, отбелязвайки, че предизвикателата растящ глобален интерес нова форма на организация – автономната регулаторна агенция, е „алтернатива на *традиционната бюрократична организация на управление [government]*”¹⁷. „Регулаторните агенции – пишат те, не са нови; въпреки това, тяхното приемане през последното десетилетие като най-добра практика предполага *реорганизация на модерната бюрокрация и ново разделение на властта между политици и бюрократи в рамките на модерната административна държава*. [...] С възхода на неолиберализма и очакванията за свиване на държавата, много хора приеха, че дерегулирането също така ще води до де-бюрократизация. Обаче, нашите емпирични доказателства за обхвата на създаването на регулаторни агенции показват ре-бюрократизация и, следователно, експанзия на регулаторния капацитет на държавата [с препратки към специализирани изследвания в тази насока].”¹⁸ В този смисъл се поставя въпросът за мястото и функциите на *регулаторната агенцификация* в общата трансформация на управлението на капиталистическата икономика, за характера на регулаторната промяна и за перспективите

на това развитие.

Второ, с оглед спецификата на тяхното емпирично изследване на разпространението на тази регулаторна форма, авторите не се спират – отвъд приетата в изследването методическа дефиниция за набирането на данните, по-подробно върху дефиниране в теоретико-методологичен план и анализ на автономията на тези агенции, като обръщат внимание върху *широката вариация на тази автономия по страни и сектори и обобщават*, позовавайки се на меродавни възгледи в това отношение¹⁹, че всичките тези агенции „представляват усилие за: а) укрепването на автономията на професионалисти и експерти в процеса на публичната политика; б) да се държат регулаторите в непосредствена близост („под ръка”) до техните политически господари, и в) да се отдели отговорността за „правенето” на политиката от отговорността за регулирането”²⁰. В редица изследвания наистина се преминава към стриктни дефиниции при провеждането на анализа, предвид характерната сложност в тази област, но тук фокусът е главно върху процеса на разпространението на регулаторната форма, както тя методически е дефинирана и отчетена. При това следва да се има предвид, че в разглежданата светлина дифузията се отделя като процес от резултата, който тя може да произведе, а може и да не произведе. „...дифузията се дефинира тук като процес, чрез който информацията върху създаването на нови ин-

¹⁵ Относно аргументите за регулаторен капитализъм, вж. поредица от приноси на Дейвид Леви-Фор, един от авторите на разглежданото изследване, на Джон Брейтуейт и др.

¹⁶ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies...”, p. 1343; акцентът гобавен.

¹⁷ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies...”, p. 1344; акцентът гобавен.

¹⁸ Пак там; акцентът гобавен

¹⁹ Като тези на Джандоменико Майоне [Majone, Giandomenico] (1994; 1997).

²⁰ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1344.

ституции се комуникира посредством известни канали след време между членовете на дадена социална система по един некоординиран начин, като предходното възприемане на иновацията засяга вероятността за възприемане от страна на останалите, които все още не са я възприели²¹. В този смисъл изводът на авторите е, че регулаторната агенцификация варира по време, страни и сектори, като те обръщат внимание върху влиянието на „предходни събития на създаването на агенции, в различните канали на институционален трансфер, върху решенията за създаването на нова регулаторна агенция“²².

Трето, в рамките на изследвания 42-годишен период емпиричен принос на разглежданото изследване е *количественото характеризиране на процеса на т.нар. регулаторна агенцификация*. Както отбелязват авторите, техните емпирични доказателства далеч надхвърлят очакванията им и онова, което е било известно и възприето в познатата в тази насока литература. Според тях „процесът на „регулаторна агенцификация“ [“regulatory agencification”] *наистина експлодира и в този процес регулацията стана отчетлива и открояваща се (специална и характерна) функция в институциите*

по „правене“ на политиката. [...] Броят на основаните агенции – посочват те, нарасна от по-малко от 5 нови агенции на година до 80-те години на XX в., до повече от 15 нови агенции на година от 90-те години на XX в. до 2002 г. (достигайки повече от повече от 20 нови агенции на година между 1995-а и 2001 г.). Ние идентифицираме агенции – пишат те, в около 73% от всички изследвани случаи в края на 2007 г.“²³ Това е видно в приведените от тях графични представяния. На фигура 1 графично е отразено годишното създаване на агенции в извадката и общият брой на агенциите по години²⁴.

Четвърто. Авторите пишат: „Тази статия най-напред представя данните за тези широко разпространени изменения и след това деагрегира секторните, националните и времевите образци на тяхната дифузия.“²⁵ Според тях, извършваните до момента на тяхното изследване други изследвания върху регулаторната агенцификация „фокусират върху ограничен брой страни, сектори и региони“, като „с няколко видни изключения ..., тези изследвания [не се извършват с помощта на дифузионен анализ и не приемат дифузионната перспектива]“²⁶.

²¹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1347.

²² Пак там, p. 1347. Този подход, засягащ строгостта на дефиницията на автономна регулаторна агенция, е в съзвучие с по-широкия подход на институционалната перспектива у Кристенсен и Лезрейд (2005), в т.ч. особено с теорията на превода, редакцията и локалното модифициране. Тази теория засяга въпроса за „регулаторната хомогенизация, предложена от подхода на изоморфизма [the isomorphism approach]“, като „ОНОВА, КОЕТО СЕ РАЗПРОСТРАНЯВА НЕ Е ПРАКТИКАТА, А СТАНДАРТИЗИРАНИТЕ МОДЕЛИ НА ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРАКТИКАТА .... Теорията на превода [the translation theory] – според Кристенсен и Лезрейд – [предсказва] значително разнообразие в рамките на общия тренд към агенцификация и регулаторна гържава.“ – Christensen, Tom and Per Laegreid (2005) 'Regulatory Reforms and Agencification', p. 26; акцентът го баваен.

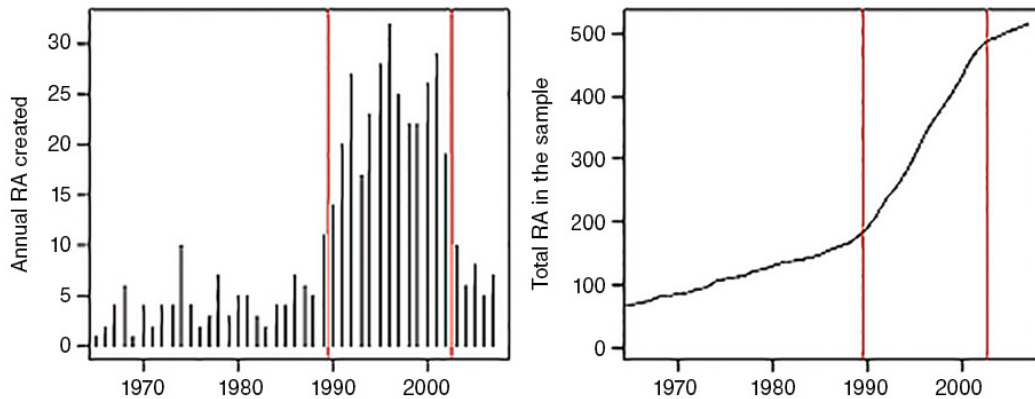
²³ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1344.

²⁴ Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1345: Figure 1.

²⁵ Там, p. 1344.

²⁶ Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1345. Вж. пак там, pp. 1344-1345. Изключенията, за които става дума са: Gilardi, F. (2008) *Delegation in the Regulatory State: Independent Regulatory Agencies in Western Europe*, Cheltenham, UK: Edward Elgar – вж. в Джордана и съавт. (2011), с. 1367, относно библиография на Гиларди (2008); и Polillo, S. and Guillen, M. F. (2005) "Globalization pressures and the state: The worldwide spread of central bank independence", *American Journal of Sociology*, 110, 1764-1802 – вж. в Джордана и съавт. (2011), с. 1368, относно библиография на Полило и Гулен (2005).

Фигура 1. а) Годишно създаване на регулаторни агенции в извадката; б) Кумулативно годишно създаване на агенции (1966-2007 г.).

Източник: Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1345: Figure 1. (a) Annual creation of regulatory agencies in the sample (b) Cumulative annual creation of regulatory agencies (1966-2007). За данни и източници авторите препращат към приложението на статията.

С този пункт се цели да се изясни, че в рамките на многообразието от литература по регулаторната агенцификация литературата, прилагаща дифузионен подход и перспектива, е само една част от тази обширна литература, като, в рамките на литературата по дифузията, авторите претендират, че с въведените от тях теоретична и аналитична рамки „избягват два главни недостатъка на другите дифузионни изследвания” – преодоляват ограничеността на изследванията, които „изследват дифузията като процес, който е трансмитиран *само от една страна към друга* и по този начин *игнорират* секторните единици на анали-

за”; и ограничеността, свързана с използването на „статистически модел, който *игнорира различната динамика във всеки от етапите на процеса*”²⁷. Като отличителна особеност на своето изследване те сочат – обратно, това, че разграничават „четири канала на институционален трансфер: в рамките на един и същ сектор по отношение на различни страни (**секторен трансфер**); в рамките на една и съща страна по отношение на различни сектори (**национален трансфер**); от други значими страни (**международен трансфер**); и от други значими сектори (**междусекторен трансфер**)”, като според тях „по-доброто разбиране на каналите на

²⁷ Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1345; акцентите гобавени.

трансфер може да ни даде възможност по-добре да разберем механизмите на трансфер²⁸, както и това, че установяват **различна детерминация в каузалността на дифузия на различните** (научно дефинирани, с прилагането на специална изследователска техника) **етапи на дифузия**²⁹. Един от главните акценти в изследването е подчертаването и интерпретирането на ефектите на различните канали на различните етапи на дифузията. Това като цяло позволява да бъдат фиксирани доказателства за детерминация на разпространението на регулаторните агенции, *надхвърляща националните граници и отклоняваща се от традиционно експлоатираните обяснителни схеми* (като например, поставянето на ударението изключително върху делегационната теория и др.).

Пето, независимо че в изследването не са покрити важни региони и страни като повечето азиатски и африкански страни³⁰, авторите смятат, че значението на предложения от тях „най-широк досега съществуващ обзорен анализ на възникването и дифузията на регулаторните агенции“ за разбирането на бюрократичното поведение

тепърва ще расте³¹, като извеждат на преден план сходството в опита на създаването на регулаторни агенции в страните членки на ОИСР и в латиноамериканските страни. Това е илюстрирано на фигура 2, приведена тук от Джордана и съавтори (2011)³². Чрез съобразен съпоставителен анализ (процент от извадката, за да се направят групите сравними, тъй като извадките не са идентични), е показана близостта в разпространението на регулаторните агенции и дори принципно, макар и по-свободно, повтаряне на фазите на изменение в процеса на агенцификация в двата региона и по вид сектор (финансов, социален, комунално-битов и конкуренция); това, най-малкото, навежда на хипотезата за **извъннационална детерминация на разпространението на агенцията като регулаторна форма**. „До края на 90-те години на XX в. – отбелязват авторите, латиноамериканските страни и страните – членки на ОИСР, имат **сходен опит на създаване на регулаторни агенции**. През 2000 година, обаче темпът на създаване на нови агенции в латиноамериканските страни спада в сравнение с този в ОИСР (фигура 2а).“³³

²⁸ Там, р. 1345.

²⁹ Вж. пак там; boldът в приведената цитата е добавен.

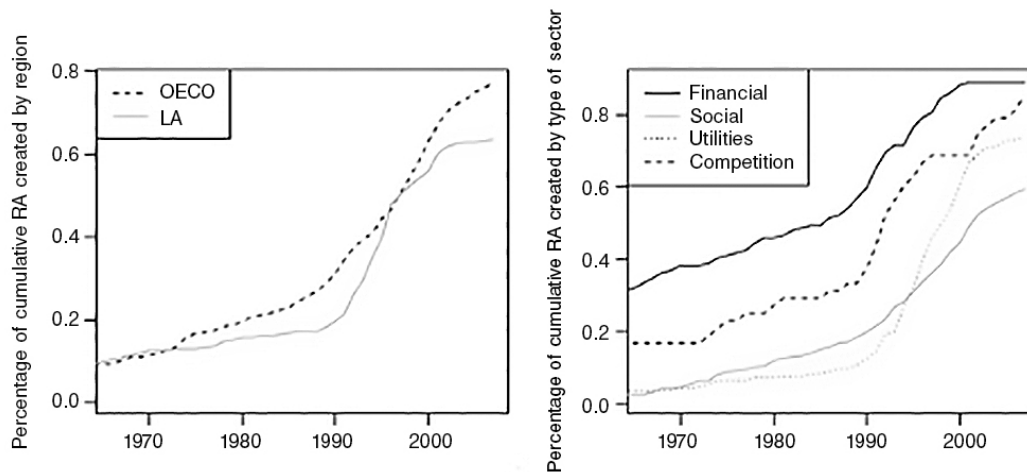
³⁰ Вж. пак там, р. 1346.

³¹ Вж. пак там.

³² Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1347: Figure 2.

³³ Там, р. 1346; акцентът с bold добавен.

Фигура 2. а) Процент от извадката с регулаторни агенции по региони (ОИСР, без Мексико, срещу Латинска Америка); б) Процент от извадката с регулаторни агенции по вид сектор (финансов, социален, комунално-битов и конкуренция).

Източник: Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez I Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1347: Figure 2. (a) Percentage of the sample with regulatory agencies, by regions (OECD - excluding Mexico - vs. Latin America) (b) Percentage of the sample with regulatory agencies, by type of sector (financial, social, utilities, and competition). Процентното представяне е използвано, за да се направят групите сравними, тъй като подизвадките не са идентични.

Както е видно във фигура 2б, финансовите сектори започват да създават регулаторни агенции преди 60-те години на XX в., а през 70-те години на XX в. популярни стават агенциите по конкуренцията, агенциите по социално регулиране и агенциите по комунално-битовите услуги и, както се отбелязва от авторите, те започват да се разпространяват широко „няколко десетилетия след финансовите агенции“. „Ранният старт на агенцификацията във финансите – пишат в тази връзка те, също намира израз в много високото

равнище на регулаторните агенции в края на периода (повече от 94%, в сравнение със 74% за комунално-битовите услуги, 61% за социалното регулиране и 88% за конкуренцията).³⁴

Шесто, авторите организират формулирането на хипотези и извършването на анализа, като си служат с две основни линии на институционален трансфер – подход на секторната политика и подход на националните образци, както това е видно в таблица 1³⁵.

³⁴ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez I Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1346.

³⁵ Вж. нак мам, p. 1348: Table 1.

Таблица 1. Канали на институционален трансфер

Подход на секторната политика [Policy sector approach]	Подход на националните образци [National patterns approach]
Секторен трансфер [Sector (ST)] Решението да се създаде регулаторна агенция е повлияно от броя на агенциите, създадени в същия сектор в други страни до съответната година	Национален трансфер [National (NT)] Решението да се създаде регулаторна агенция е повлияно от броя на агенциите, създадени в същата страна в други сектори до съответната година
Междусекторен трансфер [Intersectoral (IST)] Решението да се създаде регулаторна агенция е повлияно от броя на агенциите, създадени в други сектори до съответната година	Международен трансфер [International (INT)] Решението да се създаде регулаторна агенция е повлияно от броя на агенциите, създадени в други страни до съответната година

Източник: Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1348: Table 1.

Имайки предвид каналите, представени в таблица 1, те пишат: „За да уловим ефектите на тези [горепосочените] **четири канала**, ние идентифицираме диференциалните въздействия и влияния на създаването на нови агенции в една и съща страна, в един и същ сектор, в други страни и в други сектори върху **вероятностите** за създаването на нова регулаторна агенция...”, като обръщат внимание, че, „въпреки че учените се концентрират върху механизмите на дифузия (такива като принуда, конкуренция, научаване, имитация), обикновено те не разглеждат различните канали на трансфер...)³⁶.

Кои са накратко отличителните харак-

теристики на четирите канала:

А) По линия на подхода на секторната политика (*Policy sector approach: PSA*). Този подход „поставя ударението върху специфичните характеристики на различните сектори на политиката, т.е., поставя ударението върху множествеността на политическите образци във всяка една страна ..., както и възникването на транснационалните регулаторни режими в рамките на дадени сектори [pp. 1348-1349] .... Образците на дифузия, които сочат **приемането на регулаторни агенции във всички страни в даден сектор**, служат като първостепенно емпирично доказателство в подкрепа на този подход.”³⁷ Тук се разграничават:

³⁶ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1347; акцентът гобавен. С препратка в края на цитата за сравнение с Wejnert, B. (2002) Integrating models of diffusion of innovations: A conceptual framework, *Annual Review of Sociology*, 28, pp. 297-326 - вж. в Джордана, Леви-Фор и Фернадес-и-Марин, с. 1369, относно библиография на този цит. изт.

³⁷ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) "The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion", pp. 1348-1349; акцентът гобавен. С позоваване на следните ценни специализирани изследвания в тази насока: Atkinson, M. M., and Coleman, D. W. (1989) Strong states and weak states: Sectorial policy networks in advanced capitalist economies, *British Journal of Political Science*, 19, pp. 47-67 (вж. в Джордана, Леви-Фор и Фернадес-и-Марин, с. 1366, относно посочения източник), и Freeman, G. (1986) National styles and policy sectors: Explaining structured variation, *Journal of Public Policy*, 5, pp. 467-496; p. 486 (вж. в Джордана, Леви-Фор и Фернадес-и-Марин, с. 1367, относно Фрийман (1986)) – и двата източника във връзка с множествеността на политическите образци във всяка една страна; и Braithwaite, J. and Drahos, P. (2000) *Global business regulation*, Cambridge, UK: Cambridge University Press (вж. за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернадес-и-Марин, с. 1366), и Lehmkuhl, D. (2008) Control models in the age of transnational governance, *Law and Policy*, 30, pp. 336-363 (вж. отново за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернадес-и-Марин, с. 1368) – тези два източника във връзка с възникването на транснационалните регулаторни режими в рамките на дадени сектори.

1. **Канал на секторния трансфер (ST)** – „представлява дифузия от актьори и мрежи, действащи на транснационално равнище при един и същ сектор (например, създаването на електрически регулаторни агенции, повлияно от предходното създаване на електрически регулаторни агенции в други страни)“; и 2. Канал на **междусекторния трансфер (IST)** – представляващ „дифузия от един сектор към друг (например, създаването на електрически регулаторни агенции, повлияно от предходното създаване [на регулаторни агенции] в телекомуникационния сектор)“³⁸.

Б) *По линия на подхода на националните образци (National patterns approach, NPA)*. „Според [подхода на националните образци] политическите процеси и резултати се оформят от уникалните национални и исторически детерминирани характеристики на дадена страна. При този подход също така се очаква националните политически мрежи да имат също ефективен контрол върху вътрешните политически процеси. Силата, целите и операционните процедури на тези политически мрежи и национални институции, които формират неговата [б.м.: на този подход] структура и предпочитания, се смятат различни за различните страни.“³⁹ И тук се разграничават: 1. Канал на **националния трансфер (NT)** – смята се,

че този канал действа „чрез общността на „правещите“ политиката [policy makers] на национално равнище и върху базата на нейната склонност да адаптира подобни институционални дизайни за различните сектори в рамките на страната...“⁴⁰; и 2. Канал на **международния трансфер (INT)** – който, според авторите, концептуализира „като канал на дифузия от една страна към друга страна“ влиянието на кроснационални източници, идентифицирани в „степената, в която **националните общности в областта на политиката също комуникират през националните граници**“⁴¹; като характерен пример в тази насока се посочва дифузията на пазарноориентираните реформи⁴². Очакването на авторите преди проверката на издигнатите хипотези е, че „всяка национална общност ще бъде чувствителна към агрегатните изменения в други страни, като най-вероятно това са **техните значими други страни** (т.е. страните, с които се поддържат интензивни политически, икономически или културни контакти)“⁴³.

Следвайки Роджърс (2003)⁴⁴, авторите разграничават „три главни етапа в дифузията на регулаторните агенции, които [три етапа], според тях, заедно произвеждат добре известната S крива: а) **инкубационен период**, когато нормата на приемане [the

³⁸ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, *Comparative Political Studies*, 44 (10), p. 1349.

³⁹ Пак там, p. 1348.

⁴⁰ Пак там, p. 1348. С позоваване върху инструктивни в тази насока източници като Yackee, J. and Yackee, S. (2009) *Divided government and US federal rulemaking*, *Regulation and Governance*, 3, pp.128-144 (вж. за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернандес-и-Марин, с. 1369), и Yesilkagit, K. and Christensen, J. G. (2009) *Institutional design and formal autonomy: Political versus historical and cultural explanations*, *Journal of Public Administrative Research and Theory*, 20, pp. 53-74 (отново вж. за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернандес-и-Марин, с. 1369).

⁴¹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1348; акцентът добавен.

⁴² Вж. пак там. С позоваване върху водещото изследване по този въпрос на Хениш и съавтори (2005) – Henisz, W. J., Zelner, B. A., and Guillen, M. F. (2005) *The worldwide diffusion of market-oriented infrastructure reform, 1977-1999*, *American Sociological Review*, 70, pp. 871-897 (вж. за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернандес-и-Марин, с. 1367).

⁴³ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1348; акцентът добавен.

⁴⁴ Rogers, E. M. (2003) *Diffusion of innovation* (5th ed.), New York, NY: Free Press (вж. за библиография в Джордана, Леви-Фор и Фернандес-и-Марин, с. 1368).

rate of adoption] е много ниска; б) **период на интензивно разпространение** [the takeoff period], когато нормата на разпространение графично се увеличава; и в) **период на насищане** [the saturation period], когато нормата на приемане намалява, но абсолютният брой на приелите все още расте⁴⁵. По-нататък се издига хипотеза за вариация в етапите на институционален трансфер на активността на различните канали, което е основание за отклонение от „допусканията за хомогенизация“ [the “homogenization assumptions”], скрито присъстващи „в много, ако не в повечето, модели на дифузия“⁴⁶.

Седмо, на базата на извършените проверки на издигнатите хипотези са получени ценни емпирични резултати, които позволяват да се очертае относително *по-пълна картина на регулаторната промяна и мястото в нея на регулаторната агенцификация*.

А) *Относно хипотезите*. Формулираната **нулева хипотеза** е „изведена от [подхода на националните образци] (NPA) и следва конвенциите и повечето от изследванията в областта на дифузията“; съгласно тази хипотеза, дифузията настъпва „само чрез националните и международните канали на трансфер“ (H0)⁴⁷. Срещу нея са издигнати следните алтернативни хипотези: **Хипотеза 1**: тя „изследва валидността на [подхода на секторите на политиката] (PSA), разглеждайки въздействието и влиянието на секторните и междусекторните канали на дифузия“⁴⁸. **Хипотеза 2**: според нея „се-

кторно базираните канали са **по-силни от националните и международните канали**“⁴⁹. **Хипотеза 3**: тя „представя образците на вариации в каналите на дифузия на различните етапи на процеса“⁵⁰. Т.е., като цяло, се проверява за по-широка и изменяща се във времето детерминация на разпространението на автономните регулаторни агенции, отколкото се предполага от теорията на националната и международната детерминация.

По-конкретно: Съгласно H0, „дифузията на регулационните агенции настъпва в рамките на всяка [pp. 1349-1350] страна от един сектор към груп ([национален трансфер] NT) и посредством международните мрежи на политиката от една страна към групата ([международен трансфер] INT)“⁵¹. Съгласно H1, „Институционалният трансфер се очаква да става в рамките на границите на секторните мрежи над и отвъд националните граници в рамките на всеки сектор ([секторен трансфер] ST) и от един сектор към груп в междусекторните форми на трансфер ([междусекторен трансфер] IST)“⁵².

H2 сравнява силата на секторните (ST и IST) срещу силата на националните (NT и INT) канали, т.е. валидността на подхода на секторната политика (PSA) срещу тази на подхода на националните образци (NPA). „Разглеждайки силата на PSA в съвременните глобализационни процеси, тя предполага, че информацията се разпространява по-силно през секторите, отколкото през страните, с други думи – че секторите и

⁴⁵ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1349; акцентът добавен.

⁴⁶ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1349.

⁴⁷ Там, p. 1349.

⁴⁸ Пак там.

⁴⁹ Пак там; акцентът с италики и подчертано е добавен.

⁵⁰ Пак там, p. 1349.

⁵¹ Пак там, pp. 1349-1350.

⁵² Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1350.

секторните взаимозависимости имат по-голяма значение, отколкото взаимозависимостите между страните.⁵³ Съгласно НЗ, „важността на каналите варира на различните етапи на дифузионния процес“; влиянието на четирите канала на институционален трансфер – ST, IST, NT, INT, варира на трите различни етапа на дифузионния процес: инкубационен етап, етап на интензивно разпространение (на „излитане“) и етап на насищане. Авторите очакват „ST и NT каналите да имат значимо влияние на ранните етапи на дифузионния процес, а IST и INT каналите да оказват по-голямо влияние на по-късните етапи. По този начин институционалните иновации се очаква да възникват и да се разпространяват в рамките на определени национални и секторни общности в областта на политиката.“⁵⁴

Б) *Относно приложеното моделиране.* Без да се спираме подробно върху техническите аспекти на изследването, в т.ч. данни, изследователски метод, иконометрични модели и легитимност на получените оценителни резултати (вж. за това например с. 1350: *Данни и метод*, и сл. стр.), основно, във връзка с оценителните спецификации, ще изтъкнем някои по-важни в съдържателно отношение характеристики, в т.ч. зависимата променлива, дефинираните независими променливи в моделите, принципното прилагане на техниката за изчисляването на точки на промяна във времето във връзка с дефинирането на периодите, принципното прилагане на модел на S-образна (логистична) крива с цел да се избегне линейното представяне на процеса на разпростране-

нието на регулаторната форма и осредняването на вариацията в целия изследван период. Със специална иконометрична техника се оценява вероятността за възникването на нова регулаторна агенция. 1. *Зависимата променлива* в оценяваните модели е „сздаването на регулаторна агенция“ (авторите съобщават, че е идентифициран „най-малко един положителен случай във всички селектирани страни и сектори“⁵⁵). 2. Дефинирани са *независими дифузионни променливи*, които имат за цел да „уловят силата на канала“⁵⁶.

Дефинирана е променлива за **национален трансфер**, като се проверява за нейното влияние върху „сздаването на регулаторна агенция по време t , в страна s , и сектор s , за всяка година и страна“⁵⁷. По аналогичен начин е дефинирана и променлива за **секторен трансфер**, като отново се оценява нейното влияние върху „сздаването на регулаторна агенция по време t , в страна s , и сектор s , за всяка година и сектор“⁵⁸. По относително по-сложна процедура са построени променливи за **международен трансфер**. При тях са изчислени отношения за наличието на регулаторни агенции и са приложени претегляния „с няколко мерки на взаимозависимостите на страните, ... за да се оцени цялостното влияние на групи страни върху решението на една страна да създаде [регулаторна агенция]“⁵⁹.

Приложени са четири *мерки на близост*: мярка за *културна близост*, като се идентифицира съвпадение в езика⁶⁰; мярка за *икономическа близост*, като се отчитат търговските отношения между страните,

⁵³ Пак там.

⁵⁴ Пак там.

⁵⁵ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1351.

⁵⁶ Пак там.

⁵⁷ Пак там, p. 1352.

⁵⁸ Пак там.

⁵⁹ Пак там.

⁶⁰ Вж. пак там.

„имайки предвид, че контактите могат да са по-близки при двойки страни, имащи повече икономически отношения помежду си“⁶¹. За тази цел авторите използват „процентния дял на експорта, който страната осъществява към другите страни за всяка година от 1966 до 2007“, което им дава възможност да изчислят „относителното влияние, което „другите“ страни имат върху разглежданата страна, чрез установяването на пропорцията на общия експорт, който всяка „друга“ страна получава за [съответния] странови случай“; мярка (матрица) на „*търговската взаимозависимост за всички страни*“, включени в извадката, за всяка година⁶²; мярка на близост във връзка с членство в *международна организация – ЕС и ОИСР*, като се отчита годината, когато страната се присъединява в организацията, с оглед участие в междуправителствени мрежи в областта на политиката в процеса на осъществяването на регулаторните институционални реформи, като отново в изследването е включена матрица за всяка година⁶³.

По отношение на **секторните променливи** авторите отбелязват, че те са „прегледени с вида на сектора, за да се оцени дали секторните сходства в рамките на семейства от сектори са по-активни в улесняването на глобалната дифузия на [регулаторните агенции]. В този смисъл, отбелязват те, ние включваме две груби мерки на структурни сходства между секторите: първо, *дихотомизирана теглова матрица*, приемайки, че влиянието може да бъде

упражнено само в рамките на секторите в една и съща област (комунално-битови услуги, конкуренция, финанси, или социална), но не от сектори в други области...; и, второ, *по-балансирана теглова матрица*, разглеждайки максимално сходство между онези агенции, които са в една и съща област (стойност 1), средно сходство – между областите комунално-битова, конкуренция, и финанси (стойност 2/3), и минимално сходство – между социалния и всички други сектори (стойност 1/3)⁶⁴.

Преположението по този начин е, че не само близките, но и по-далечните сектори могат да окажат влияние върху създаването на нови регулаторни агенции⁶⁵. Относно построяването на променливите на междусекторния трансфер авторите заявяват, че внимателно е проконтролирано за „възможните източници на колинеарност“ и че от тестването в този аспект на докладваните модели е установено, че резултатите не се отместват вследствие на подобен ефект⁶⁶.

Във връзка с извършването на съпоставителен анализ с други изследвания – като това на Де Франческо (2008)⁶⁷ и др., относно детерминацията на разпространението на оценяването на регулаторното въздействие и влияние, при които едни от важните зависимости на разпространението на регулаторната практика са тези вследствие на икономическото развитие на страните, внимание заслужават изследваните в Джордана и съавтори (2011)

⁶¹ Пак там, р. 1353.

⁶² Пак там.

⁶³ Пак там.

⁶⁴ Пак там; акцентът гобавен.

⁶⁵ Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1353.

⁶⁶ Вж. пак там, р. 1354.

⁶⁷ De Francesco, Fabrizio (2008) “Prerequisites of adoption and patterns of diffusion: the case of regulatory impact analysis in European Union and OECD member states”, Paper presented at the 58th Political Studies Association Annual Conference Democracy, Governance and Conflict: Dilemmas of Theory and Practice, Panel on EU External Relations and Regional Development 1-3 April 2008, Swansea University, <http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2008/De%20Francesco.pdf> (27 pages).

т.нар. от тях „вътрешни“ (т.е. национални), или още „контролни“ (в изследването) променливи, които според тях „улавят някои от най-важните източници на вариация на домашно равнище, които могат да повлияят решението да се създаде [регулаторна агенция]“⁶⁸. Тези контролни променливи са три: променлива за икономическото богатство на страните; променливата „вето играч“ за оценяването на политическата характеристика на страните; и променлива за *големината* на страните.

Като променлива за икономическото богатство е включена променливата „брутен вътрешен продукт на глава“, с наблюдения за всички разглеждани години, с очакването, че „по-богатите страни са по-склонни [по-предразположени] към агенцификация с оглед справянето с по-сложните пазари“⁶⁹. Променливата „вето играч“ е използвана „като индикатор на степента на ограничение на изменението на политиката“, като за тази цел са използвани „данни за **броя на независимите вето точки** в политическата система (изпълнителна, законодателна, съдебна и подфедерални клонове на правителствено управление) и за разпределението на политическите предпочитания по отношение на и в рамките на тези клонове ([с позоваване на изследването на] Хениш, 2000)“⁷⁰.

Смята се⁷¹, че „Повече вето играчи могат да действат като *функционален еквивалент* на [регулаторните агенции] (Гиларди, 2008) и да *редуцират натиска за тяхното създаване*“⁷², но, както ще се види от резултатите на изследването на Джордана и съавтори (2011), предположението за такава детерминация се опровергава. Подобно на други изследвания и тук се очаква „по-големите правителства на по-големите страни да са повече предразположени към създаването на такива специализирани институции като [регулаторните агенции]“⁷³. Така, емпиричният модел, с който се работи, бива „представен от логистична регресия, с годишни изкуствени променливи [т.нар. „гъми променливи“], представляващи годишната вероятност [annual hazard] (α) – б.м.: това е вероятността да се създаде регулаторна агенция в съответния сектор или страна, когато такава преди това изобщо не е съществувала, вж. р. 1351, – два параметъра за секторния (ST) и националния (NT) канали, наречени β параметри, параметри за междусекторния (IST) и международния (INT) канали, означени като ρ , и контролни променливи, изразени чрез θ “⁷⁴.

С помощта на специфицирана статистико-иконометрична техника за изчисляването на точки на промяна в редовете на данните и стъпвайки върху водещи специализирани изследвания в областта на методологията на тази техника, авторите се стремят да идентифицират етапи в процеса на дифузия на регулаторните

⁶⁸ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1354.

⁶⁹ Пак там, р. 1354; акцентът добавен.

⁷⁰ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1353. Цитираният източник – едно от водещите изследвания в тази област, е Henisz, W. J. (2000) The Institutional Environment for Economic Growth, Economics and Politics, 12, 1-31, цити по настоящата струдия, р. 1354, и р. 1367: библиография.

⁷¹ Вж. например Gilardi, F. (2008) Delegation in the Regulatory State: Independent Regulatory Agencies in Western Europe, Cheltenham, UK: Edward Elgar; цити по настоящата струдия, р. 1354, и р. 1367: библиография.

⁷² Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1354.

⁷³ Пак там; акцентът добавен.

⁷⁴ Пак там, р. 1354.

агенции⁷⁵. С помощта на тази изследователска техника те намират **две точки на промяна** в периода, като откриват, че „годините 1990 и 2003 представляват релевантните точки”⁷⁶. „От 1966 г. до 1989 г. – установяват те, нормата е *4,3 агенции годишно*; от 1990 до 2002 г. нормата на създаването [на регулаторни агенции] се повишава до *22,9 агенции годишно*; и, накрая, през последния етап – от 2003 до 2007 г., имаме норма на създаване от *7,1 агенции годишно*. На базата на тези резултати ние идентифицираме – пишат те, **инкубационния етап** (1966-1989), **етапа на интензивно увеличение** (1990-2002) и **етапа на насищане** (2003-2007).”⁷⁷ На базата на идентификацията на тези три периода, с помощта на същия модел на логистичната регресия, те преминават към проверяването (във всеки един от тези етапи) на хипотезата за изменението на важността на каналите в различните етапи на дифузионния процес (Хипотеза 3).

Осмо. Какви са емпиричните свидетелства от направените оценявания с логистичния регресионен модел?

Авторите оценяват шест модела: от Модел 1 до Модел 6. Без да се спира конкретно вниманието върху композицията и техническите особености на самите модели, тук се коментират главно общите им характерни черти и качествените резултати, получени от проверките с тях. Първият модел – Модел 1, *не включва дифузионни променливи*. В него е включена времевата променлива и контролните променливи с цел да се провери относно еволюцията на

базовия шанс за създаването на единици с регулаторни агенции по отношение на времето. **Ефектите на времето** върху вероятността за създаването на нова единица с агенция намират израз в „**два пика на агенцификация – един през 70-те години на XX в., а друг през 90-те години на XX в.**”, като към 90-те години на XX в. шансът за създаването на регулаторна агенция, ако преди това не е съществувала в страната или в сектора, достига 3%, и този образец, както отбелязват авторите, основно е същият и при останалите модели⁷⁸.

Така, една от детерминантите на регулаторната агенцификация е времевата дименсия. От включените в Модел 1 „вътрешни” променливи (за отчитане на влиянията на равнището на развитието на страната) в лицето на променливата „брутен вътрешен продукт на глава”, променливата „вето играчи” и променливата за големината на страните (население), значими се оказват променливата „брутен вътрешен продукт на глава” и променливата „вето играчи”. „По такъв начин, заключаваме авторите, **в отсъствието на канали на трансфер** можем да приемем, че *регулаторната агенцификация е базисно свързана с богатството на страните и с тяхната съществуваща институционална структура ...*”⁷⁹. Тук, в отличие от преди това формулираното като очакване във връзка с променливата „вето играчи”, а именно, че наличието на достатъчно вето играчи е функционален еквивалент на създаването на агенции – т.е., действия отрицателно на регулаторната агенцификация, се уста-

⁷⁵ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1355.

⁷⁶ Вж. пак там; акцентът добавен.

⁷⁷ Пак там; акцентът добавен. Вж. още Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1344, с подобни данни за изменението на броя на основаните нови агенции до 80-те години на XX в. и от 90-те години на XX в. до 2002 г.

⁷⁸ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1355. Вж. пак там, p. 1364: Figure 1A, с графичното представяне на този годишен шанс и отбелязаните два пика.

⁷⁹ Пак там, p. 1355; акцентите добавени.

новява положителен ефект на променливата, като „наличието на повече вето играчи увеличава [рр. 1355-1357] вероятността за създаването на [регулаторни агенции]”⁸⁰. Интерпретацията на този статистически значим оценителен резултат е, че *по-големият брой вето играчи – като израз на съществуващата институционална структура, влияе положително върху създаването на регулаторни агенции.*

С въвеждането на „**дифузионни променливи**” в следващите модели – изтъкват авторите, значимостта на националната характеристика отчасти изчезва (*остава значима само променливата вето играчи*). Също, от Модел 2 нататък, *[обяснителната способност на моделите е] по-добра с дифузионните променливи, отколкото без тях.*⁸¹ Това е първото (стартово) главно заключение, до което се достига в светлината на дизайна на извършеното в Джордана, Леви-Фор и Хавиер Фернандес-и-Марин (2011) теоретико-емпирично изследване, а именно, че *„наред с времевата дименсия, процесът на регулаторната агенцификация може да бъде обяснен и чрез някои образци, свързани с дифузията между страни и сектори*”⁸².

Модел 2 и Модел 3 от разглежданото изследване потвърждават, според авторите, известни от изследванията в областта на сравнителната политика и от други дифузионни изследвания емпирични резултати. “В Модел 2, пишат те, ние намираме, че *променливата на националния трансфер е значима и положителна*: колкото по-голяма е пропорцията на sector-country единиците с агенции, вече създадени в страната, толкова по-голяма е вероятността за създаването на нови единици с агенция в [рр.

1357-1358] тази страна. Модел 3 показва също *положителна зависимост за членство на страната в ОИСР и в ЕС*, което показва, че броят на sector-country единиците с регулаторни агенции, преди това създадени в други страни – членки на ОИСР, и в ЕС, е *значим предсказващ фактор* на нови създавания [на регулаторни агенции] в наблюдаваната страна (*международен канал на трансфер*).”⁸³.

Акцентът в изследването на Джордана и съавтори (2011) обаче е издигането и защитата на тезата за *активната роля и значението на каналите на секторен трансфер в дифузията на регулаторните агенции*. За тази цел Модел 2 и Модел 3 са сравнени с Модел 4 и Модел 5. Последните два модела – Модел 4 и Модел 5, отбелязват относно смисъла на проверките с тези два модела авторите на изследването, „*предполагат, че относителният дял на sector-country единиците с регулаторни агенции в сектора е значим предсказващ фактор на експанзията на регулаторната агенцификация, докато дифузионните канали на страната остават значими и стабилни*”⁸⁴. „Променливата на секторния трансфер – посочват те, е значима и положителна: колкото е по-висока пропорцията на регулаторните агенции, вече създадени в даден сектор, толкова е по-голяма вероятността за създаването на нови агенции.

Освен това, създаването на агенции в други сектори е релевантно (междусекторният канал). [Въпреки че в Модел 4 дихотомизиращата променлива за междусекторния трансфер НЕ Е ЗНАЧИМА, в Модел 5 ние намираме, че променливата за междусекторната релевантност със стойност 2/3 – (б.м.: тази стойност озна-

⁸⁰ Пак там, рр. 1355-1357; акцентът добавен.

⁸¹ Пак там, р. 1357; акцентът добавен.

⁸² Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1357; акцентите добавени.

⁸³ Там, рр. 1357-1358; акцентите добавени.

⁸⁴ Там, р. 1358; акцентите добавени.

чаваше средно сходство между областите комунално-битова, конкуренция, и финанси) Е ЗНАЧИМА], което означава, че **изгледено то тегло на броя на агенциите в другите сектори Е ПРЕДСКАЗВАЩ ФАКТОР на понататъшната агенцификация в изследвания сектор**. Колкото е по-голям броят на създадените в други сектори агенции, толкова по-голяма е вероятността за създаването на нова агенция в сектора.⁸⁵

Когато обаче в следващия Модел 6 едновременно се въведат и двете променливи на междусекторния трансфер – т.е., когато едновременно се въведат и дихотомизиращата междусекторна променлива и променливата за междусекторната релевантност, **и двете се оказват значими**, но дихотомизиращата междусекторна променлива **ИМА ОТРИЦАТЕЛЕН ЗНАК, В ЯВНО ПРОТИВОРЕЧИЕ С ДИФУЗИОННИТЕ ОЧАКВАНИЯ**⁸⁶. Но и при тази вариация на проверявания модел, **променливата за междусекторната релевантност ОСТАВА ЗНАЧИМА И С ПОЛОЖИТЕЛЕН ЗНАК**.

Всъщност, съгласно издигнатата в изследването Хипотеза 2 (H2), **“секторните канали (ST и IST) ИМАТ ПО-СИЛНИ ЕФЕКТИ В ОБЯСНЯВАНЕТО НА ДИФУЗИЯТА НА РЕГУЛАТОРНАТА АГЕНЦИФИКАЦИЯ, отколкото имат националните канали (NT и INT)**⁸⁷. За тази цел авторите си служат и с друга техника⁸⁸, която само общо се характеризира в настоящото представяне, като главно се акцентира върху получените с нея качествени резултати. При този технически анализ се изследва предсказан шанс за създаването на регулаторна агенция, като се сравнява ефектът на променливите, „ко-

гато те приемат значения от техния минимум от 0 до техния максимум [като] доверителните интервали са 95%”⁸⁹. Съгласно този технически подход за целия изследван период стойността за променливата за **секторния трансфер [ST]** (която е около 40) „означава, че една агенция е **40 пъти по-вероятно** да бъде създадена в сектора с повече агенции, отколкото е вероятно в сектора с по-малко агенции. За сравнение, за променливата на **националния трансфер [NT]** може да се каже, че агенциите е **10 пъти по-вероятно** да бъдат въведени в нови sector-country единици в страна, която има повече сектори, покрити вече с агенции, отколкото в страна, която има по-малко.”⁹⁰.

„Ние намираме – констатираме авторите, че **променливата на националния трансфер [NT променливата]** има по-ниски шансове, отколкото променливата на **секторния трансфер [ST променливата]**, най-малко повече от два пъти, докато отношенията на шанса за **променливите на междусекторния трансфер [IST променливите]** са относително ниски, както са тези на някои променливи на международния трансфер [INT променливите]. Тези резултати показват – изтъквам те, че [pp. 1358-1359] **Вътрешносекторният канал** [within-sector channel] на трансфер на дифузията на [регулаторните агенции] **ИМА ГЛАВНА РОЛЯ В ПРОЦЕСА, КОЕТО ПОТВЪРЖДАВА НАШАТА ХИПОТЕЗА, ЧЕ ПОДХОДЪТ НА СЕКТОРНАТА ПОЛИТИКА [POLICY SECTOR APPROACH] (PSA) Е ПО-ПОЛЕЗЕН, ОТКОЛКОТО ПОДХОДЪТ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ОБРАЗИ [NATIONAL PATTERNS APPROACH] (NPA) В обясняването на глобалната експанзия**

⁸⁵ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1358; акцентите добавени.

⁸⁶ Пак там, p. 1358; акцентите добавени.

⁸⁷ Пак там, p. 1358; акцентите добавени.

⁸⁸ Вж. там, p. 1359, вкл. Figure 3.

⁸⁹ Вж. Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1359.

⁹⁰ Там, p. 1358.

на [регулаторните агенции].⁹¹

Девето. Тестването и интерпретирането на резултатите във връзка с Хипотеза 3 е относно ролята на каналите на трансфер в изведените три последователни етапи на дифузионния процес, като проверките са извършени с вариации на Модел 6. Отново подходът на т.нар. „отношения на шанса“ на регулаторната агенцификация „дава възможност да се сравнят ефектите на различните канали както за един и същ етап на дифузионния процес, така и за различните етапи. Нашите емпирични доказателства – пишат авторите, показват, че ЕФЕКТЪТ НА ВСЕКИ КАНАЛ ВАРИРА НА РАЗЛИЧНИТЕ ЕТАПИ НА ДИФУЗИОННИЯ ПРОЦЕС. Не всички канали на трансфер влияят на всички етапи на дифузионния процес, а когато те оказват влияние, тяхното влияние варира.“⁹² Авторите представят емпиричните си доказателства за всеки от етапите на дифузия.

А) Относно инкубационния период на разпространението (1966-1988 г.). За този период авторите намират, че „ВСИЧКИ КАНАЛИ ДОПРИНАСЯТ ЗА РАЗПРОСТРАНИЕТО НА АГЕНЦИИТЕ... И националният, и секторният канали са ЗНАЧИМИ, като леко по-голяма е силата на националния канал. Що се отнася до международния канал, САМО ПРОМЕНЛИВАТА, СВЪРЗАНА С ПРЕТЕГЛЕНАТА МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ Е ЗНАЧИМА: колкото е по-висока пропорцията на sector-country единиците с агенции, създадени в други страни, и колкото по-силни са търговските връзки, съществуващи между тях и изследваната страна, толкова по-голяма е вероятността за създаването на нова sector-country единица с агенция в

тази страна през този период.

Освен това, междусекторният канал показва, че дифузията се осъществява само в рамките на най-много сходните сектори, докато различните [=несходните] сектори нямат никакво влияние.“⁹³ В бележка 8, с която завършва цитата, авторите съобщават допълнителна оценителна информация, съгласно която, когато се разбие на етапи Модел 4, дихотомизиращата междусекторна променлива IST_{dicho} има положителна значимост при 0.99, докато, когато се разбие на етапи Модел 5, променливата за междусекторна релевантност, със стойност 2/3, IST_{thirds} , „става незначима за първия етап“⁹⁴. „Що се отнася до *вътрешните* [=националните] променливи – пишат авторите, Модел 6а показва, че ПО-БОГАТИТЕ СТРАНИ (БВП на глава) имат по-голяма вероятност за разширяване на агенцификацията ПРЕЗ ТОЗИ [pp. 1359-1360] ПЕРИОД. Моделът също показва, че НИТО БРОЯТ НА ВЕТО ИГРАЧИТЕ, НИТО ГОЛЕМИНАТА НА СТРАНАТА са значими за вероятността за създаването на повече sector-country единици с [регулаторни агенции] по време на първия етап на дифузия.“⁹⁵

Б) Относно втория период – периода на интензивно увеличение, или т.нар. период на „излитане“ (1989-2002 г.). По време на този период, според авторите, „всички канали на институционален трансфер също имаха едновременен ефект върху регулаторната агенцификация (Модел 6б). Както може да се види от фигура 3, изтъкват отново те, СЕКТОРНИЯТ КАНАЛ Е НАЙ-СИЛЕН. Претеглените променливи на международния трансфер [INT] (ако разгледаме значимите групи страни) показват, че променливи-

⁹¹ Там, pp. 1358-1359; акцентите гобавени.

⁹² Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, p. 1359; акцентите гобавени.

⁹³ Там, p. 1359; акцентите гобавени.

⁹⁴ Там, p. 1359, p. 1366: текст на бележката.

⁹⁵ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, pp. 1359-1360; акцентите гобавени.

те, свързани с членството на страните в ОИСР и в ЕС, ЗАМЕСТВАТ търговията като най-важните „проксита“ на международен трансфер [INT]. По-силната значимост на ОИСР потвърждава важноста на тази организация в разрастващите се мрежи на междуправителствено управление [governance] ([с позоваване на] Махон и Макбрайд, 2008⁹⁶; Пал и Айрланд, 2009⁹⁷).

„Прокситата“ на **междусекторния трансфер [IST]** са СЪЩО ЗНАЧИМИ НА ТОЗИ ЕТАП. Сега, за разлика от предходния етап, ПО-СИЛНА ЗНАЧИМОСТ СЕ ДАВА НА ПРОМЕНЛИВАТА, КОЯТО ПРЕТЕГЛЯ СЪЩО ВЛИЯНИЕТО ОТ ДАЛЕЧНИ СЕКТОРИ.⁹⁸ Добавката с бележка 9 в края на предходния цитат гласи, че „**IST**_{dicho} променливата не е значима за втория етап, когато се разбие Модел 4 на три етапа, докато при разбиването на Модел 5 променливата **IST**_{thirds} става значима за втория етап...“⁹⁹. За този втори етап Джордана и съавтори (2011) докладват различни от тези на Гиларди (2008)¹⁰⁰ емпирични оценки относно значението на вето играчите като апроксиматор за институционалната среда. „Ние също намираме – пишат те, че ЗНАЧИМОСТТА НА ВЕТО ИГРАЧИТЕ СЕ КОНЦЕНТРИРА НА ТОЗИ [ВТОРИ] ЕТАП. Обратно на очакванията от литературата по вето играчите и след проконтролирането за дифузия, това откритие предполага, **че стра-**

ните с повече вето играчи е по-вероятно да създадат и увеличат броя на [регулаторните агенции], особено на етапа на „излитането“.“¹⁰¹.

В отбелязана в цитата бележка 10 авторите коментират, че тяхното емпирично доказателство е обратно на това на Ф. Гиларди (в Гиларди (2008), с. 115-119, във връзка със създаването на западноевропейски регулаторни агенции), но е в съгласие с „литературата по централните банки, която очаква положителна зависимост между вето играчите и формалната независимост на централните банки“ – с позоваване за последното върху Гудман (1991)¹⁰². Те смятат, че постигнатите от тях оценителни резултати по отношение на значимостта на вето играчите са ценни в смисъл, че обръщат критично внимание върху „допускането за хомогенизация“ относно тази зависимост, като изтъкват, че „в зависимост от фазата на дифузия, посоката на влияние може да се промени“.¹⁰³ Оттук може да се изведе, че **институционалният фактор се проявява с различна значимост и ефект на различните етапи на разпространение на агенцията като регулаторна форма.**

В) Относно третия етап – етапът на насищане (2003-2007). През този период, според авторите, „МАЛКО КАНАЛИ ОСТАВАТ АКТИВНИ: някои променливи на международния трансфер [INT променливи],

⁹⁶ Б.м.: Mahon, R., and McBride, S. (Eds.). (2008). The OECD and transnational governance. Seattle: University of Washington Press; цит по коментиранията студиум, р. 1360, и р. 1368.

⁹⁷ Б.м.: Pal, L. A., and Ireland, D. (2009). The public sector reform movement: Mapping the global policy network. International Journal of Public Administration, 32,621-657; цит по коментиранията студиум, р. 1360, и р. 1368.

⁹⁸ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, р. 1360; акцентите гобавени.

⁹⁹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011) “The Global Diffusion of Regulatory Agencies: Channels of Transfer and Stages of Diffusion”, р. 1360, р. 1366: текст на бележката.

¹⁰⁰ Gilardi, F. (2008) Delegation in the Regulatory State: Independent Regulatory Agencies in Western Europe. Cheltenham, UK: Edward Elgar; цит по коментиранията студиум, р. 1366: endnote 10, и р. 1367.

¹⁰¹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), р. 1360; акцентите гобавени.

¹⁰² Goodman, J. B. (1991) The Politics of Central Bank Independence. Comparative Politics, 23, 329-349; цит по коментиранията студиум, р. 1366: endnote 10, и р. 1367.

¹⁰³ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), р. 1360, р. 1366: текст на бележката.

както и **променливата на междусекторния трансфер**, са значими (при 90% значимост), което възпроизвежда същата логика, каквато е на втория етап. [**Близките търговски отношения**] се оказват **отново – както на първия етап** – предсказващ фактор на регулаторната агенцификация (при 90% значимост), като **членството в ЕС също остава значимо** – резултат, вероятно свързан с **процеса на разширяване в средата на първото десетилетие на новия век** (докато **ефектът на членството в ОИСР изчезва**). **Не се намира секторните и националните „проксита“ да са значими на този етап.**¹⁰⁴

Тези емпирични доказателства според авторите отново потвърждават Хипотеза 2 (H2), „показвайки, че дифузията чрез секторните канали е най-ефективна“, като „това влияние е най-силно на етапа на „излитане [=втория етап]“¹⁰⁵. Относително по-определени са свидетелствата, съгласно които значението на каналите на трансфер варира на различните етапи и за „очакваната роля на секторния и националния канали на ранните етапи“¹⁰⁶. По повод твърдението, че на първия етап определено се проявява значението на секторния и на националния канали, се добавя: „макар че не е напълно потвърдено, че междусекторният и международният канали са били по-активни на по-късните етапи“¹⁰⁷.

В същото време авторите заявяват: „Международните променливи са значими

на всички етапи, докато междусекторните променливи са релевантни само на инкубационния етап и на етапа на „излитане“. Онова, което е релевантно обаче, е **изменящата се роля на различните променливи на международния трансфер и на междусекторния трансфер [INT и IST променливи] през трите етапа на дифузия, което показва настъпването на смяна в мотивациите на актьорите в процеса на дифузията.**¹⁰⁸. Така, макар променливите на международния трансфер да остават по принцип значими за динамиката на разпространението на агенциите, в изследването се фиксират, като се оставят за по-нататъшно обсъждане, въпросите „защо [pp. 1360-1361] международните мрежи, базирани на **икономическите връзки** (външната търговия), бяха значими по време на *инкубационния етап*, докато по време на *етапа на „излитане“* [тези мрежи] бяха заместени от мрежи, базирани на **политическата обвързаност** (членството в ОИСР)? **Защо каналът на междусекторния трансфер [IST] на първия етап е значим само когато трансферът се осъществява в рамките на една и съща област, а на втория и на третия етап е значим само когато включим влиянието на отдалечените сектори?**¹⁰⁹.

Важни емпирични доказателства от това водещо изследване в областта на разпространението на агенцията като регулаторна форма, т.е. върху агенцифи-

¹⁰⁴ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1360; акцентите добавени.

¹⁰⁵ Вж. пак там, p. 1360.

¹⁰⁶ Вж. пак там, p. 1360.

¹⁰⁷ Пак там, p. 1360.

¹⁰⁸ Пак там, p. 1360; акцентите добавени.

¹⁰⁹ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), pp. 1360-1361; акцентите добавени. Вж. пак там, pp. 1360-1361, предложение за обяснение, като се следва теорията за „силата на слабите връзки“, като се стъпва върху Грановетер (1973) и върху Роджърс (2003: p. 340). Става дума за: Granovetter, M. (1973) The Strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380; цит по коментиранията студия, p. 1361, и p. 1367; и Rogers, E. M. (2003) *Diffusion of Innovation* (5th ed.). New York, NY: Free Press; цит по същата студия, p. 1361, и p. 1368.

кацията, се потвърждават в други водещи съвременни изследвания, разглеждащи тези въпроси. Става дума преди всичко за извъннационалните и глобалните фактори на детерминацията на процеса на агенцификация.

Онова, което може да се ОБОБЩИ от разглеждането на настоящия референтен източник (Джордана, 2011), е разкриването – според авторите за първи път, на „широката глобална дифузия на регулаторните агенции и реструктурирането на традиционните национални бюрокрации“¹¹⁰. Отбелязва се относителното откъсване на автономните регулатори от „иерархичните организации, които комбинират функциите по „правенето“ на политиката с функциите на регулиране и [предоставянето на] публични услуги“, като се изтъква, че настъпилото изменение в бюрокрацията от Веберов тип тепърва ще се осъзнава и дискутира и че неговото изследване е принос в тази насока.

Във връзка с очертаването на възможните пътища за по-нататъшен анализ, авторите предлагат ДВЕ ОПЦИИ, които, според нас, са съзвучни с редица други изследвания, в които се показва взаимозависимостта на икономическите, политическите, институционалните и други фактори в разгръщането на практиката на регулирането. **Едната** от тях е да се разглежда настъпилата промяна като

„част от легализацията на държавата [the legalization of the state] и като друг израз на юридикацията [of the juridification] на икономиката и обществото [с позоваване върху специализирани изследвания]. **Друг път** е – отбелязват Джордана и съавтори, тя да се третира като още едно доказателство за възникването на **нов ред, който все повече формализира отношенията между актьорите в капиталистическата икономика и в същото време експериментира с нови методи на управление** [отново позовавайки се върху релевантни специализирани изследвания]. По такъв начин – според тях, широкият и стремителен процес на регулаторна агенцификация представлява значително изменение в организацията на държавата и качествено изменение в начина, по който се управляват капиталистическите икономики [с позоваване върху водещите в тази насока изследвания на Брейтуейт, 2008¹¹¹; Джордана и Леви-Фор, 2005¹¹² и Леви-Фор, 2005¹¹³]. Процесът на реструктуриране всъщност може да представлява **институционализация на нов глобален ред на регулаторен капитализъм**“¹¹⁴.

Според нас в тази технологична рамка – на формирането на т.нар. регулаторен капитализъм, може да се постави разглеждането на институционалния трансфер на агенцията като регулаторна форма чрез различни канали и чрез логиче-

¹¹⁰ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1361.

¹¹¹ Braithwaite, J. (2008) Regulatory capitalism: How it works, ideas for making it work better. Cheltenham, UK: Edward Elgar; цит по коментиранията стругия, p. 1361, и p. 1366.

¹¹² Jordana, J., and Levi-Faur, D. (2005) The diffusion of regulatory capitalism in Latin America: Sectorial and national channels in the making of a new order. Annals of the American Academy of Political and Social Science, 598, 102-124; цит по коментиранията стругия, p. 1361, и p. 1367.

¹¹³ Levi-Faur, D. (2005) The global diffusion of regulatory capitalism. Annals of the American Academy of Political and Social Science, 598, 12-32; цит по същата (коментиранията) стругия, p. 1361, и p. 1368.

¹¹⁴ Jordana, Jacint, David Levi-Faur, and Xavier Fernandez i Marin (2011), p. 1361; акцентите гобавени.

ски детерминирана конфигурация на влиянията на различните канали на трансфер на различните етапи на дифузия. Както се изтъква от авторите, „Откроеността на секторния канал на етапа на интензивно увеличение [=етапа на „излитане”, т.е. на втория етап] – или изменящата се роля на различните променливи на международен и междусекторен трансфер [INT и IST променливите], показва съществуването на **последователна логика на колективното действие**”¹¹⁵. Тази многоаспектност на обусловеността на дифузията и изменението на ефектите на променливите на институционалния трансфер във времето показват, че ако се подцени хетерогеността на процеса, може да не се уловят „важни дименсии на дифузионния процес и, по-генерално, важни аспекти на глобалните политически изменения и на измененията на [социално-икономическата] политика. Например – изтъкват те пригодността

на извършения от тях анализ, загубата на значимост на променливата на външната търговия по време на етапа на „излитане” [=втория етап], въпреки нарастващата търговска взаимозависимост през 90-те години на XX в., показва, че ИКОНОМИЧЕСКАТА глобализация и мрежи НЕ СА КЛЮЧОВ ФАКТОР В регулаторната агенцификация ПО ТОВА ВРЕМЕ.

Обратно, нашите резултати – обобщават те, отразяват НАРАСТВАЩАТА ЗНАЧИМОСТ НА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ на професионалисти, регулократи и епистемични общности, които са активни в международните организации или също споделят сходни културни идентичности...¹¹⁶. Това, „наред с *нарастващата вграденост на националното в глобалното и на глобалното в националното*”¹¹⁷, според тях, прави все по-важно разграничаването между различните канали на институционален трансфер.¹¹⁸

¹¹⁵ Пак там, р. 1362; акцентите добавени.

¹¹⁶ Пак там; акцентът добавен.

¹¹⁷ Вж. пак там.

¹¹⁸ Вж. пак там.